

רוממות

פרשת וירא תשפ"ו

גליון 488 שנה י"א

גליון שבועי לבני התורה

ביאור עניני
הפרשה

רוממות הפרשה

הרב יוסף בריקמן

עבודת האבות – "מסדי ארץ"

עומדים אנחנו בפרשיות המדברות מהאבות הק' שנקראו 'וְהָאֲתָנִים מִסְדֵּי אֶרֶץ' (מיכה ו,ב), שהם אלו שהכינו והעלו את הארץ למדרגה שתהיה ראויה לקבלת התורה. כי על מנת שהתורה תוכל לרדת לארץ, צריך להכין את הארץ ולעלות אותה, משום שהתורה אינה יכולה לירד לעולם שכולו חומריות.

והנהביוםהשישילבריתאתהעולםבראקהב"האֵתהאדם,הגדולבענקים,שהיה בדרגהיותרעליונהמהמלאכיםהכיגבוהיםשקיימים. אך בשעה החמישית, שעה אחת קודם חצות, שכבר מתחיל להתנוצץ אור השבת, וממילא החל העולם להתעלות, והגיע כמעט עד תכליתו (לק"ת לארץ"ל בראשית). עבר אדם קדמא על צווי השי"ת, ואכל מעץ הדעת ופגם והחריב בכל העולמות, ועירב טוב ברע ורע בטוב. וחטאוהיה שהתבונן יותר על המידה בחכמת הטבע שהיא בבריאה, וכיון שהתבונן בבריאה שהיא למטה ממדרגתו נמשך למטה לחומריות, במקום להתעלות למעלה למעלה ולהדבק בחכמה העליונה.

ושורש החטא היה בזה שחישב שבחשבונו הרבים, שרצה להכניס את הרעבותו ולהלחם בו מבפנים. ואמנם מאחר שעדיין לא ניתנה התורה היה לו מקום לטעות, וכדכתב הנפש החיים (ש"א פכ"ב) שאחר מתן תורה כיון שלא נתגלו טעמי תורה עד תכליתם, אין לשום אדם להוסיף או לגרוע ממצוות התורה, אולם מחמת שלא הרגישו ונתגלו טעמי התורה, לכן היה צורך לעבודתם ולחשבן חשבונו. אבל למעשה חטא כיון שזה לא היה כאשר צוה ה'.

וכיון שחטא אדם הראשון, קלקל ופגם בכל העולמות, נפל לעולם הזה, ונהיה למציאות אחרת במקום אחר, ואף שהחלק העליון שלו, הנשמה, נסתלק ממנו טרם שבאלחטא, הואיל וישבחינות שבהם לא שייך פגם, ולכן כשהאדם נמשך אחר החומריות ממילא שוב אינו שייך לבחינת הנשמה וממילא אינה נפגמת בחטא, מ"מ נעשה הפגם שוב אצל העולמות העליונים. ולזה היה צורך לעבודתם של האבות לתיקון החטא, והואיל והעולמות אתה העולם ממקום הנפילה צריך דווקא לאבות - 'וְהָאֲתָנִים מִסְדֵּי אֶרֶץ'.

'אלוקי הארץ'

והאבות הם שהחלו בתיקון חטא אדם הראשון, וגילו כבודו ית' בארץ, ואברהם אבינו הוא היה הראשון שהחל בתיקון הזה, לגלות את מציאות הקב"ה כאן בבריאה. כי עד אז היה נקרא 'אלוקי השמים' ובעבודתו של אברהם אבינו התחיל להיקרא גם 'אלוקי הארץ' (בר"ר נט,ח). שהיה מכניס אורחים ומאכיל אותם.

וכפי שביאר רש"י על הפסוק (כא,לג) "וַיֵּשֶׁב אֶשֶׁל בְּבָאָר שְׁבַע וַיִּקְרָא

שֵׁם בְּשֵׁם ה' קָל עוֹלָם" - 'על ידי אותו אשל נקרא שמו של הקב"ה אלוה לכל העולם, לאחר שאוכלין ושותין, אמר להם ברכו למי שאכלתם משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם, משל מי שאמר והיה העולם אכלתם', ובזה היה מגלה לבריות מציאות השי"ת.

תיקון העולם – התבוננות בשורש החכמה

וכך הוא הנוסח שאנו אומרים בזימון 'נברך שאכלנו משלו', שזה ירושה לנו מאברהם אבינו, שאין אנו מזכירים בתחילה למי מברכים, אלא באופן נסתר שאכלנו משלו. ורק בברכת המזון עצמה אנו אומרים 'ברוך אתה ה'! וזה כדרך שעשה אברהם אבינו כפי שכתב רש"י, שבתחילה אמר להם שיברכו למי שאכלו משלו, כלומר, שרצה שיתבוננו מעצמם, מניין ניתן להם האוכל, ושיבינו שעל כרחך אין שום דבר בבריאה ללא בורא שברא אותה, - 'סבורים אתם שמשלי אכלתם, משל מי שאמר והיה עולם אכלתם', ואחר כך, הם מעצמם היו מברכים להקב"ה.

ובכך אברהם אבינו התחיל לעלות את הבריאה עצמה, על ידי שעמל להשתייך לתחילת הבריאה ה'פְּרָאשִׁית פְּרָא', ועל ידי ההתבוננות שהיא היפך השטחיות, חיפש את בעל הבירה מקור ההויה וההשפעות, ולא הסתפק בראיית העין השטחית, וזהו גופא התיקון לחטא אדם הראשון שנסתכל בחכמת הטבע, מה שהעין רואה, ולא בשורש החכמה.

עשרה נסיונות – לא הרחרו אחר מידותי

ולזאת נתנסה אברהם בעשרה נסיונות, כי בעבור תיקון החטא, היה עליו לעמוד בכל הנסיונות הקשים הללו, ולהראות אמיתות אמונתו, ואחד הנסיונות היה כשנצטווה על המילה.

ובתחילת הפרשה על הפסוק 'וַיִּרְא אֱלֹהֵי ה' פְּאֶלְנִי מִמְּרָא', פירש רש"י ומקורו ממדרש תנחומא (ג) שממראה היה זה שנתן לאברהם אבינו עצה על המילה, ולכן נגלה אליו בחלקו, והיינו שגם הקב"ה החשיב למעלה את עצתו של ממרעל המילה, ועל כן נגלה אליו בחלקו.

ובודאי שאין הכוונה נח"ו שהיה לאברהם אבינו ספק האם לקיים ציווי השי"ת, וביקש עצה האם לקיים את ציווי השי"ת אם לאו, שהרי זהו כל מעלת האבות שלא הרחרו כלל אחר דבריו של השי"ת. וכמו שאמר השי"ת למשה רבינו, 'חבל על דאבדון ולא משתכחין' שהם לא הרחרו אחר מידותי, אע"פ שלא קיימתי להם מה שהבטחתי (סנהדרין קיא,א).

7. ועין מש"כ רש"י (כד,ז), 'אמר לו עכשיו הוא אלוקי השמים ואלוקי הארץ שהרגלתי בפי הבריות, אבל כשלחני מבית אבי, היה אלוקי השמים ולא אלוקי הארץ שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא היה רגיל בארץ. וע"פ ב"אמרי נועם' (לקוטי הש"ס חגיגה ב') שהביא משמיה דהגר"א שבחינת אברהם היא 'יראה' להראות העולם השגחתו ואין שמביט על העולם, וזהו 'וַיִּקְרָא אֶבְרָהָם שֵׁם בְּמָקוֹם הַהוּא ה' יִרְאֵה אֶשֶׁר יֵאָמֵר בְּהֵם בְּרֵה יִרְאֵה', עיי"ש.
8. א"ה, דגראה שמה שעונים ואומרים 'הי שם' מבורך מעתה ועד עולם" אין זה מעיקר הדין.
9. שכן פועלת אף הכרתו של האדם, תחילה אדם צריך להכיר שיש מי שהביא לו את האוכל, ואחר שמכיר בזה, יכול להגיע ולהכיר שהקב"ה הוא מקור הכל. וזהו שאומרים בתחילה בברך למי שאכלנו משלו, ואח"כ מברכים להקב"ה שהוא זה שהביא לנו.
10. והיינו שגם אין לומר שלכן הקב"ה החשיב את ממרעל, שהוא זה שמחמתו קיים אברהם אבינו את ציווי ה'י"ת. ועין בפירוש הרא"ש עה"ת, ובדעת זקנים מבעלי התוס', ובחוקוני, שהקשו מדוע היה צריך אברהם ראש המאמינים לקחת עצה על המילה, וע"פ שפתי חכמים.
11. במקו"א הוסיף רבינו שאברהם אבינו חשש שיהא חילול השם ח"ו, באופן שכל העולם ידע שכביכול סיכן את עצמו, ועל זה השיב לו ממרעל שכל העולם יודע שהקב"ה הוציא מכשבו

הראשון עשה תשובה קשה, שפירש מן האשה וישב בנהר גיחון והיה כל גופו מנוקב ככברה (עין עירובין דף יח ופרד"א), עדיין נשאר העולם בקלקלו. ואפילו שלא חטא במזיד אלא הנחש והאשה הטעוה, מ"מ איתא במדרש (בר"ר יט,ב) שאמר 'אכלתי ואוכל', ואין הכוונה שנתכונן למרוד ח"ו, אלא שלאחר שהשיג גודל חטאו, סבר שאי אפשר עוד לתקנו, שמכיון שהיה דבוק בחכמה העליונה, לא היה באפשרותו להשיג את התשובה, ואכמ"ל. וכיון שלא נתקן החטא, נשאר העולם בקלקלו, וגם בדורות שלאחר מכן לא תוקן החטא, ואף שהיו צדיקים קודם אברהם אבינו כמו מתושלח, אף על פי כן הם לא ניסו להשתייך לתחילת הבריאה, לקודם החטא, שעל ידי זה ייעשה התיקון, אלא רק נשמרו לא להמשיך אחרי הרע של דור המבול ודור הפלגה. וכן לא דאג לבני דורו, ולכן גם הוא לא התחיל בתיקון, אלא רק הוציא את הקלה מהאדמה. ואף שחנך היה שייך לדורות האלו של קודם החטא, אבל הוא לא ניסה להשפיע דרגות אלו למעלה למטה לארץ ולכל בני דורו, אלא הוא נמשך אחר מעלתו ונתעלה יותר למעלה, [משא"כ אדם הראשון שנמשך למטה אחר החומריות] ואשר על כן 'וַיִּאָּנֶשׁ כִּי לָקַח אֹתוֹ אֱלֹקִים'.

6. מהלך דברי רבינו הם לבאר שאברהם אבינו יוצחק ועקב אחריו, הם החלו בתיקון העולם, ולהכין את הארץ, ולעלות את החומריות למעלה, ואילו אדם הראשון הגם שרצה לתקן את הארץ בכדי שהתורה תוכל לרדת למטה לארץ, מ"מ נמשך אחר החומריות יותר מדאי, ולכן נעשה פגם נורא בכל העולמות.

1. עין בגמ' (ר"ה יא,א): 'ר"א אומר מנין שבתשרי נולדו אבות שנאמר ויקהל אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח האיתנים בחג ירח שנולדו בו איתני עולם'. ופירש רבינו חננאל (שם) 'שנולדו בו איתני עולם הם היסודות'. ועיי"ש עוד שהאבות הם היסודות.
2. והיה מאריך רבינו לבאר ולפרט גודל מעלתו של אדם הראשון, ששרש נשמתו היתה למעלה מן המלאכים, והיה כולו רוחני, עד שטעו בו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש (בר"ר ב,ח). ואף שדאי בבחינה ידועה דרגתו פחותה מהמלאכים, שכללות הכל הוא בריאה בעולם הזה, אך היה דבוק בחכמה העליונה שהרי השיג את שער ה' דבינה המשתתף לחכמה העליונה. ונתעלה לדרגה שעליה אמר הקב"ה למשה שאי אפשר להשיג 'כִּי לֹא יִרְאֵה הָאָדָם וְחַי' וּמִלֵּא אָדָם הָרָאשׁוֹן זֶכֶה לְהִשְׁגֹּה. וכתב בנפש החיים (ש"א פכ"ב) שהשיג טעמי תורה עד תכליתם, והא דכתיב 'וְלֹא קָם וְגו' כְּמִשְׁה', הכוונה למצב שלאחר החטא, שכבר נתקלקלו העולמות, שם לא קם כמוהו, אבל קודם החטא אדם הראשון היה בדרגה גבוהה יותר.
3. ורגיל היה רבינו להביא ולהמשיך את מה שאמרו בזה"ק שהפגם היה כדוגמת השמרים של היין המצויים בתחתית, שכשהיין שוקט על שמריו אינו נפגם כלל על ידיהם, אבל כשמערבבים ועולים למעלה אז היין נפסד מחמתם, ואכמ"ל.
4. עין באורך בכל זה בלש"ו (הדעה ח"ב דרוש ד' ענף כ' סימן א').
5. והוסיף רבינו, ועין עוד באורך בפרשת בראשית, כי אף שאדם

בא-ל שד-י ושמיה הוי"ה לא נודעתי להם, ורק יעקב היה כמעט בדרגתו של משה, שיעקב הגיע אחר אבותיו אברהם ויצחק, כענן על גבי ענקים, ומשה היה על גביהם. וככל שדרגתו יותר עליונה הגילוי יותר עליון ויש יותר רחמים, ולכן השיג שם הוי"ה, שהוא גבוה מעל גבוה והוא תכלית הרחמים, ועוד השיג כל הי"ג מידות של רחמים.¹⁵

ואע"פ שמה השיג יותר מהאבות הק', אמרו חז"ל (שמו"ר ו, ד) 'אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין הרבה פעמים נגלית על אברהם יצחק ויעקב באל שדי ולא הודעתי להם שמי ה' כשם שאמרתי לך ולא הרהרו אחר מידותי, שלמרות שהשגתם היתה למטה מהשגת משה רבנו שלא השיגו שם הוי"ה, מ"מ בבחינה זו שלא הרהרו אחר מידותי אמר הקב"ה 'חבל על דאבדין ולא משתכחין', שהאבות הק' רצו אחריו כסוסים בין בצעי המים (סנהדרין צו, א) בלא להרהר אחר מידותיו של הקב"ה.

ולכן רק אברהם, יצחק ויעקב, נקראו 'אבות', כיון שאב מייסד ומטביע את הטבעים בבנו, האבות הטביעו את התכונות שלהם בחלבו ודמו של ה'יהודי'. אבל משה נקרא 'רבנו', כי הרב משפיע רוחניות בתלמיד, אבל לא מטביע תכונות נפשו ממש. לכן בתפילת שמו"ע אנו מזכירים, אלוקי אברהם יצחק ויעקב, שמידותיהם טבועות בחלבנו ודמנו, ואנו משתייכים אליהם מצד עצמותינו. אבל משה רבנו לא נזכר.¹⁶ משום שמה רבנו נקרא אברהם ויצחק, שכל התורה שיש לנו כלה שהגה שלנו בתורה, נובעת ממה שהרבנו, אבל משה לא הטביע את כוחותיו וטבעי בתוך עם ישראל אלא רק לימד את התורה, משא"כ האבות שהטביעו את חותמם בבניהם לדורות עולם.

ומצאת את לבבו נאמן

והנה בנסיון העקידה רצה הקב"ה שאברהם אבינו יעקור גם את הטבעים הטובים שבו כדכתיב 'בנך את יחידך אשר אהבת', והיינו שיכרף ויצרף כל דבר חיצוני שקשור לעולם הזה. וכתב בשב שבעתא (בהקדמה) ש'שקודם הנסיון כתוב 'את בנך את יחידך אשר אהבת', אך אחר העקידה אמר לו המלאך 'אל תשלח ידך אל הנער' ולא אמר 'אשר אהבת', כי אברהם אבינו כבר עקר את אהבתו ליצחק עד שאין לו שום אהבה אחרת חוץ מאהבת ה'. ובזה הגיע לתכלית, שעי"ז קרא עליו הכתוב (נחמיה ט, ח) 'ומצאת את לבבו נאמן לפניך', דכיון שהאהבה בלב היא אחת, ממילא כל השאיפה וכל הצמאון זה רק להגיע להידבק בה, להגיע לשורש כל דבר ולעומקו.¹⁷ וכאשר אברהם אבינו היה דבק בהקב"ה הרי שתיקן את מה שפגם אדם הראשון.

וכתב הרמח"ל שצריך להתבונן מה עשו אבותינו, ואף שאנו רחוקים מהם, שייך בזה התבוננות, ובמיוחד בימים האלו שאנו קוראים בתורה את הפרשיות של האבות הק', מחוייבים אנו ללמוד ממעשיהם, תמיד, אבל עכשיו ביותר. וכאשר הקריאה מעוררת יותר שייכות למידותם 'וחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי'. להכיר את האמת האמתית, וזה מביא את האדם ליראה ולאבה כל אחד לפי כוחו, ועל ידי כך הוא זוכה לתורה, וחוזר חלילה... ונזכה לקיים את הדברים למעשה כי הם חיינו לטוב לנו כל הימים.

שכתב המהר"ל בביאור דברי הגמרא (נדרים פא, א) 'על מה אבדה הארץ דבר זה נשאל וכו' עד שפרשו הקב"ה בעצמו, על עזובם את תורתו אשר נתתי לפניכם, שלא ברכו בתורה תחילה'. וביאר המהר"ל, ש'תחילה' הכוונה שאף שדאי למדו, והיו 'תופסי התורה' כלשון הנביא ישעיה, אבל לא ברכו בתורה תחילה, ואני לא מסוגל כמעט להוציא מן הפה דברי הנוראים, שמרוב 'אהבת התורה' נשתכח 'אהבת הבורא' מליבם, שאין מקום בלב לשתי אהבות, שאין אהבה לשנים, עד כדי שאפילו אהבת התורה היא לפעמים גדולה על חשבון אהבת ה' והדברים הנוראים, וא"כ אברהם אבינו שהוא מידת ה'חסד' וה'רחמים', ובאהבתו הגדולה לבנו היה הפרעה קצת לאהבה הגדולה לקב"ה, ולכן זבח לגמרי אהבה זו וע"ז זה השלים את אהבתו לקב"ה, וסיים רבינו, והלואי שנשתיין לדברים. עוד היה מוסיף רבינו בדברי המהר"ל כי הדברים הנוראים, שדווקא מחמת גודל הדביקות בתורה עצמה, זה יכול להיות סיבה ח"ו להניח את אהבת ה' זה היה התביעה על אנשי בית שני, שהרי בזמנם נתרבה כח התורה וכמבואר בפרקי היכלות ועוד, ודווקא זה גרם להם לחסרון שלא ברכו בתורה תחילה. ורבינו היה מעורר הרבה שעליו להתחזק בענין זה, לזכור את 'נותן התורה', לזכור מהיון התורה באה אליו, והיה מזכיר את הרמב"ם בפירוש המשנה שבהרבה מקומות מתחיל לפרש: מן הקב"ה וכו', שכך צריך להיות את התורה, כשלומדים את התורה, לזכור שזה תורת ה'. ובהדמנות סיפר רבינו בשבעה שמות הגר"ש אלישיב זצוק"ל התחיל שוב את מסכתא שבת, שמעו אותו אומר: הקב"ה ברא את העולם בששת ימי המעשה, ואח"כ שבת ביום השביעי, ולכן צוה אותנו על שמירת השבת, וצוה על ל"ט מלאכות שאסור לעשותן, ואחת המלאכות היא 'הוצאה מרשות לרשות', וזה מה שמשמנה אותו.

שם הוי"ה, וכיון שסבר שמידת הדין נותנת להמית צדיק עם רשע [וכמו ששייך לפעמים שניתן רשות להשחית להשחית אינו מבחין בין צדיק לרשע, ומ"מ גם שם אינו עושה מאומה מכלי שניתן לו רשות מהקב"ה], ומכיון שלא השיג מידת שם הוי"ה שהוא כולו רחמים, ביקש שלא יספה צדיק עם רשע שזה שייך לתבוע גם במידת הדין, והתפלל גם שישא לכל המקום בעבורם.
16. והמשיך רבינו ואמר כי רק בשחירת של שבת נזכר 'ישמח משה במתנת חלקו' וזו הפעם היחידה ששבחו של אדם מוזכר בתפילה, והוא היה האריך במקור, ואף אנו הארכנו בזה במקור.
17. והיה מרחיב רבינו לבאר כי אפילו שלמה, המלך החכם מכל האדם, לא השיג כמשה רבנו, וגם יהושע שהוא התלמיד הגדול לא הגיע לדרגת רבו, ומבואר בחז"ל (ב"ב עה, א) 'פני משה כפני חמה' ופני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושא ואוי לה לאותה כלמיה'. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו שבאמת 'אוי לה לאותה בושא אוי לה לאותה כלמיה', וכל מה שהיה ליהושע לעומת משה רבינו זה כמו לבנה כלפי חמה.
18. וכאשר היה מזכיר רבינו את הקצות' היה אומר כי אי אפשר להזכיר את רבינו הקצות' בלי לקבל פחד פחדים... שאנחנו לא יודעים מי זה הקצות', וכבר הארכתי במקום אחר בכל הפרטים של העובדא, אך היה לפני כל שיעור יושב שם רב ובוכה ועל עצמו ואומרו 'וְלָקַחְתָּ אֶתְּךָ אֶתְּךָ אֶתְּךָ מִן הַלֶּקֶט' וכו', וכמו שרק כך יכל להיות לנו 'קצות'... וכמו שאני רגיל להזכיר בעניי דברי מן החזו"ט שאמר שה'לא מאסתינו ולא גאלתינו' הוא בזה שנתן לנו קצות ורע"א, ובעניי אני מוסיף את מן הגר"ח ור"מ החזו"ט זיע"א, אבל אנו לא מספיק חיים את הפחד מזה הקצות'...
19. במקור' רבינו הרחיב וביאר שהדברים מבוארים על פי מה

אלא הביאור הוא, דמאחר שכל תפקיד אברהם אבינו היה לגלות את מלכות השי"ת בבריאיה, וכמו שאחז"ל (ב"ר לט, יד) עה"פ 'וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן' שאברהם גייר את האנשים ושרה את הנשים, ואברהם הוא זה שפירסם אמונת ה' שהקב"ה חפץ להיטיב לבריותיו, והוא מלך החפץ בחיים של בריותיו ולא במיתתם ובהענשתם. לכן רצה שחבריו יתבוננו במצוות המילה, ויכירו מעצמם שצריך לעשות את ציווי ה', אפילו שזה היה לכאורה נגד כל מה שלימד בעולם לקדש את החיים, שמידת הקב"ה להיטיב לבריותיו, ואילו מעשה זה הרי הוא סכנת נפשות.

וכמו שאחז"ל (ב"ר מב, ח) שאמרו לו ענר ואשכול: 'כבר בן מאה שנה אתה ואתה הולך ומצער את עצמך'?! 'מה את הולך ומסיים את עצמך בין שונאיך?!' אך ממרא אמר לו: 'אלוקיך שעמד לך בכבשן האש ובמלכים וברעבון, והדבר הזה שאמר לך למול אין אתה שומע לו?!' וכיון שכל עבודתו של אברהם אבינו לגלות את כבודו בארץ, רצה שיתבוננו בזה יגידו לו את מה שממרא אמר לו, ויגיעו ליקל וחומר' זה מעצמם.¹⁸

והואיל וכל עבודתו של אברהם אבינו היתה לגלות את כבודו ית' כאן בארץ, רצה שיתבוננו בזה ושיגו הק"ו מעצמם, שאם הצילו מכבשן האש, ברעב ובמלחמת המלכים, ודאי יעמוד לו גם במילה.

עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה

ומכל מקום רק על העקידה כתיב (כב, יב) 'כִּי עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי יִירָא אֱלֹקִים אֶתְּךָ' ופרש"י שרק מעתה ישרי מה להשיב לשטן ולאומות העולם התמהים מה היא חבית יאצלק, שאברהם עמד בנסיון למרות שהיה דבר לא מובן, וכמבואר בחז"ל (רש"י סנהדרין פט, ב) 'הנהנסה' שא"ל השטן 'וכי היה לו לאוהבך לנסותך בדבר שהוא תלאה אותך ומכרית זרעך'. ומבואר בחז"ל שהקב"ה ביקש מאברהם אבינו לעמוד דוקא בנסיון זה, וכמשי"כרש"י 'קחנא אמר לו ובבשן ממך עמוד לי בזה הנסיון שלא יאמרו הראשונות אין בהם ממש'. ועוד נתבאר בעניין זה בחז"ל (הו"ד ברש"י במקום) 'ביום השלישי למחר מלהראותו מיד, כדי שלא יאמרו הממוערב בפתאום וטרד דעתו, ואילו היה לו שהיה להמלך אל לבולא היה עושה', ועל ידי האיחור ליום השלישי הראה עוצם גדלותו, שהיה לו שהיה להמלך אל ליבו, ובכל זאת עשה רצון ה' בלי להבין, שזהו עיקר הנסיון.

הנסיון הגדול של אאע"ה הוא נסיון העקידה, ואיתא במדרש (ב"ר מג, ט) שאין הקב"ה נוקש בקנקן אלא אם יכול.¹⁹ וא"כ יש להתבונן, לשם מה צריך את הנסיון. אלא, דעיקר תכלית הנסיון היא להוציא מן הכח אל הפועל, שזהו תכליתו של עולם המעשה שיהא 'מעשה' ולא רק ב'כח'. ולכן ננתנסה בעשרה נסיונות, כי בשביל לתקן את החטא של אדם הראשון צריך לעמוד בכל הנסיונות הקשים הללו כדי להראות את אמתת אמונתו.

'חבל על דאבדין'

וכאשר גילה אברהם אבינו מלכות השי"ת בעולם, אז החל התיקון. ואחריו יצחק ויעקב כל אחד בדרך עבודתו. וכאשר הגיע משה רבינו הרי שהשיג יותר מהאבות כדכתיב 'וְאָרָא אֶל אֲבֹרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב

האש, ואין מה לחשוש ולפחד מחילול השם ח"ו.
12. במקור' הוסיף רבינו כי עוד יש לבאר בזה, שהתייעץ עמהם משום 'דרך ארץ'. דמאחר שהיו בעלי בריתו, דרך ארץ להתייעץ עמהם. וכדמצינו אף אצל הכהן גדול ביום הפסחיים 'וְנִשְׁמָע קוֹלוֹ בְּבֹאֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ', שהיה משמיע קולו קודם שנקנס לקדש הקודשים. ולא נכנס פתאום, שאין זה מנהג דרך ארץ. ולא כהן המכוון בדבריו, שכלפי בעלי בריתו, אם לא היה מודיעם קודם היה בזה חסרון דרך ארץ, שהמילה היתה נעשית קודם שהיו מוכנים לזה, וכמו הכהן גדול ביום הכיפורים שנודע ביאתו קודם שנקנס.
13. וז"ל מדרש: עיקר וואונטיאיה שלו לא היתה אלא בימי דוד ולא היה ראוי לבא אלא בימי שאול וכו' לפיכך כלם לא באו אלא בימי בני אדם גבורים שהם יכולים לעמוד בהן, ולא בימי בני אדם שפופים, שאין יכולים לעמוד בהן, א"ר חייא רבה משל לגוג שהיה בידו קופה מלאה כוסות ודייטרוטין ובשעה שהיה מבקש לתלות את קופתו היה מביא יתד ותוקעה ונתלה בה ואח"כ היה תולה את קופתו, לפיכך לא באו בימי בני אדם שפופים אלא בימי בני אדם גבורים שהן יכולים לעמוד בהם, ע"כ.
14. ומבואר שהקב"ה מביא נסיונות רק למי שיכול לעמוד בהם, ואם נאמר שענין הנסיון הוא לבחון את הדרגה של האדם, הרי כבר התברר דרגתו לפני הנסיון שיכול לעמוד בזה, ומדוע אינו מספיק, אלא ע"כ כמו שנתבאר בפנים.
15. והוסיף רבינו כי מאחר שאברהם אבינו לא השיג את מידת הרחמים, לכן כשגילה לו הקב"ה שעומד להפוך את סדום ועמורה, התחיל אברהם אבינו ללמד עליהם זכות, אולי שי צדיקים בתוך העיר יוצילו מעונשם, וכמו שכתבו 'וַיִּגַּשׁ אֲבֹרָהָם וַיֹּאמֶר הָאֵף תִּסָּפֶה צִדִּיק עִם רָשָׁע', שתבע משפט. וביאר בזה הרמב"ן שהאבות לא השיגו